

SŁOWO WSTĘPNE

„Prawdziwie odkrywczą podróż nie polega na szukaniu nowych krajobrazów, lecz na patrzeniu na te znane nowymi oczami.” (Marcel Proust)

Religia, jako składnik kultury, zajmuje ważne miejsce w procesie kształtowania krajobrazu kulturowego. Oddziaływanie religii pozwala wyróżniać krajobrazy typowe dla poszczególnych tradycji, np. islamu, chrześcijaństwa. Tym, co ułatwia identyfikację wymienionych krajobrazów są najczęściej obiekty religijne, stąd mogą być one uznawane za swoiste repery kulturowe¹.

Obiekty religijne występują niemal w każdym zakątku naszego kraju. Ich obecność wpływa na odczucie rodzimości, swojskości, bezpieczeństwa. Wśród obiektów religijnych są zarówno te małe, ledwie dostrzegalne, jak i monumentalne, dominujące w krajobrazie, stylowe i bezstylowe, zabytkowe i współczesne, drewniane i kamienne, urzekające pięknem, obok których trudno przejść obojętnym i całkiem zwyczajnym. Często budowane z miejscowego surowca, otoczone zielenią, urozmaicają krajobraz i wpływają na jego harmonię.

Obiekty religijne to nie tylko różnorodność form, ale także ukryty sens; są one bowiem uzewnętrznieniem tego, co duchowe. Od wieków symbole religijne, świątynie i inne obiekty sakralne wyrażające opiekę boską chroniły zamieszkałe przez człowieka miejsca przed złem, które kryło się w krajobrazie pierwotnym. Poprzez te wytwory materialne odbywało się osvajanie krajobrazów. Z czasem obiekty religijne stawały się miejscem kultu, gdzie spotykano się na modlitwie. Ich obecność sprzyjała powstawaniu więzi społecznych. Zarówno motywy ich powstania, jak i funkcje pełnione w przeszłości i obecnie są cenną informacją dla zrozumienia krajobrazów, w których występują. Obiekty religijne były i są świadectwem wiary mieszkańców. Ich wygląd informuje często o ich użytkownikach i ich potrzebach duchowych. Jan Paweł II zauważył, że bogactwo kapliczek tworzy „geografię wiary”.

Skupienie większej liczby obiektów religijnych w określonym miejscu pozwala wyróżnić krajobrazy sakralne (często utożsamiane z religijnymi), będące szczególną kategorią krajobrazów kulturowych, związaną z praktykami religijnymi. Według U. Mygi-Piątek krajobrazy religijne mają „postać ‘zinstytucjonalizowanych krajobrazów sakralnych’, w których istnieją obiekty kultu religijnego, a jej organizacja przestrzenna jest podporządkowana funkcji kultu religijnego”. Krajobrazy religijne są więc wraz z kolejnym ogniwa ewolucji społeczeństw, po krajobrazach sakralnych².

Z krajobrazem sakralnym (religijnym) wiąże się obecność ciszy i harmonijnych krajobrazów dźwiękowych, które tworzą sprzyjające warunki dla religijnej medytacji

---

¹ por. Myga-Piątek U., 2012: Krajobrazy sakralne i religijne – próba umiejscowienia w typologii krajobrazów kulturowych. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego Nr 17: 13-23.; Plit F., 2008: The determinants of the landscape of Europe civilization. Dissertation of Comission of Cultural Landscape PGS, no 8: 92-104.

² Myga-Piątek, op.cit..

i modlitwy. Krajobraz oddziałujący multisensorycznie pogłębia doznania religijne i nadaje im szczególny wymiar duchowy.

Artykuły zawarte w niniejszym tomie ukazują różnorodność obiektów religijnych w krajobrazach Polski, w ujęciu regionalnym i lokalnym. W większości prac, akcentowane są współczesne funkcje, rola i przemiany prezentowanych miejsc i form kultu religijnego, a w niektórych wskazywane są propozycje działań mających na celu ich rewitalizację oraz przywrócenie dawnego znaczenia.

Wyrażamy nadzieję, że przedstawiona publikacja umożliwi odbycie odkrywczej podróży i podpowie, jak odczytywać głębszy sens, ukryty w zwykłych, codziennych krajobrazach, także tych religijnych. Powszechność obiektów religijnych powoduje, że często nie doceniamy ich roli w krajobrazie kulturowym. Zamieszczone w publikacji artykuły zachęcają do zatrzymania się i odkrycia na nowo piękna, oryginalności i tajemnicy nieraz spowszedniałych i już nie dostrzeganych obiektów, a tak wiele mówiących o Bogu, człowieku, zmieniającym się świecie i ich wzajemnych relacjach.

Sebastian Bernat, Małgorzata Flaga